

سیری در مفاهیم و آموزه‌های قرآن کریم

مهدی تجلیل

با مقدمه: دکتر جلیل تجلیل

۱۳۸۷

سرشناسه	تجلیل، مهدی، ۱۳۴۳-
عنوان و نام پدیدآور	سیری در مفاهیم و آموزه های قرآن کریم/ مهدی تجلیل.
مشخصات نشر	اصفهان: سپاهان، ۱۳۸۸.
مشخصات ظاهری	۱۵۸ص.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۵۶۵۹-۱۱-۵:
وضعیت فهرست نویسی: قیفا	
یادداشت	کتابنامه: ص. ۱۵۷-۱۵۸
موضوع	قرآن -- آموزش
موضوع	قرآن -- پرسش ها و پاسخ ها
رده بندی کنگره	۱۳۸۸ س ۳ ت ۲/۴ BP۶۵
رده بندی دیویی	۲۹۷/۱۰۷:
شماره کتابشناسی ملی	۱۸۷۵۶۵۱:

سازمان اسناد و کتابخانه ملی

نام کتاب	سیری در مفاهیم و آموزه های قرآن کریم
مؤلف	مهدی تجلیل
ناشر	سپاهان
مدیر تولید و ناظر چاپ	پاکروان-وکیلی
لیتوگرافی	مینیاتور
چاپ	فردا
صحافی	سپاهان
شمارگان	۱۰۰۰ نسخه
قیمت	۲۵۰۰۰ ریال
نوبت چاپ	اول ۱۳۸۸
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۵۶۵۹-۱۱-۵:

مرکز بخش: تهران - خیابان انقلاب - ابتدای خیابان اریه بهشت (منیری جاوید) - پلاک ۷۰ - طبقه اول

تلفن: ۰۹۱۳۱۱۲۸۷۷۶-۰۹۱۲۵۱۶۶۹۳۳ همراه: ۶۶۹۷۰۸۸۳-۶۶۴۸۴۲۹۹-۶۶۹۵۰۱۵۴

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۹	پیش‌گفتار پدر
۱۱	پیش‌سخن
بخش نخست: قرآن‌شناسی گفتار یکم / کلیاتی در مورد قرآن	
۱۶	گونه‌های آشنایی با قرآن
گفتار دوم / نام‌ها و صفات قرآن	
۱۹	الف - نام‌های قرآن
۲۷	ب - صفات قرآن
۳۲	حروف مقطعه
۳۳	قرائت
۳۳	تفاوت قرائت و مطالعه
۳۳	تلاوت
۳۴	تدبیر
گفتار سوم / وحی	
۳۷	وحی
۳۸	انواع و معانی وحی در قرآن کریم
گفتار چهارم / بخش‌بندی‌های قرآن	
۴۲	آیه

۴۲		سوره
۴۳		ویژگی های کلی سوره های مکی
۴۳		ویژگی های کلی آیه ها و سوره های مدنی
۴۴		داستان های قرآن
۴۵		تمثیل

فهارد پنجم / علوم قرآنی

۴۷		نزول قرآن
۴۸		سبب نزول
۴۹		شان نزول
۴۹		ناسخ و منسوخ
۵۰		محکم و متشابه
۵۱		تفسیر
۵۲		اعجاز قرآن
۵۳		تحریف قرآن

بخش دوم: آشنایی اجمالی با مفاهیم قرآنی و ترجمه ای آیات برگزیده

فهارد یکم / اصول عقاید

۶۵		ولایت
۶۵		ولایت تسریعی
۶۵		الف - ولایت خداوند
۶۶		ب - ولایت پیامبران
۶۷		پ - ولایت امامان
۶۷		دلایل تشکیل حکومت اسلامی

فهارد دوم / احکام

۷۲		پاکیزگی
۷۳		نماز و اهمیت آن
۷۴		روزه
۷۵		زکات
۷۶		خمس
۷۶		حج

۷۸	امر به معروف و نهی از منکر
۷۹	جهاد

گفتار سوم / روابط اجتماعی

۸۱	قرآن و اهداف اجتماعی
۸۳	قرآن و روابط اجتماعی

گفتار چهارم / اقتصاد اسلامی و معیشت

۸۶	اقتصاد از دیدگاه اسلام
----	------------------------

بخش سوم: اخلاق و تربیت از دیدگاه قرآن

گفتار یکم / تربیت از دیدگاه قرآن

۹۴	اهداف تربیتی قرآن
۹۵	بندگی، هدف غایی تربیت قرآنی
۹۸	اهداف تربیت قرآنی در شئون گوناگون انسان
۹۸	شان جسمانی (تن درستی، نیرومندی، پاکیزگی)
۱۰۲	شان فکری (تفکر و تعقل)
۱۰۵	شان اخلاقی
۱۰۹	شان اقتصادی و اجتماعی
۱۱۵	شان سیاسی (استقلال و عزت جامعه‌ی اسلامی)

گفتار دوم / روش‌های تربیتی در قرآن

۱۲۳	تبشیر و انذار
۱۲۹	الگوگیری
۱۳۲	آزمایش

گفتار سوم / فضایل و رذایل اخلاقی از دیدگاه قرآن

۱۴۴	الف - فضایل اخلاقی
۱۴۶	آثار پرهیزگاری در قرآن
۱۴۸	نیکی به پدر و مادر
۱۵۲	ب - رذایل اخلاقی
۱۵۷	کتاب‌نامه

پیش‌گفتار پدر

خوشا آنان‌که با قرآن پیوند دوستی می‌بندند و از چشمه‌ی خوش‌گوار سخن جاودان و آموزه‌های فروآمده از آسمان، که بر قلب مبارک پیامبر نازنین تراویده و فروغ هدایت؛ شادابی؛ پویایی؛ و تعالی بر پهنه‌ی گیتی گسترانیده، مشتاقانه جام برمی‌گیرند و قرآن‌پژوهی و رهروی در مسیر خوش‌بختی زندگی این جهان و آن جهانی را سامان می‌بخشند.

بنابر آنچه نهج‌البلاغه در فراخوانی آدمیان به آشنایی با قرآن کریم آورده است (خطبه‌ی ۱۱۰)، همانا این کتاب آسمانی را با تعبیر «نیکوترین گفتار»، «بهار دل‌ها»، «بهبودی سینه‌ها»، و «سودمندترین داستان‌ها» ستوده؛ آن را دست‌مایه‌ای برای رهایی از سرگردانی، برشمرده؛ و مردم را به فراگیری آن، فراخوانده است:

وَتَعْلَمُوا الْقُرْآنَ فَإِنَّهُ أَحْسَنُ الْخَبِيثِ وَ تَفْقَهُوا فِيهِ فَإِنَّهُ زَبِيعُ الْقُلُوبِ وَ اسْتَشْفُوا بِنُورِهِ فَإِنَّهُ شِفَاءُ الصُّدُورِ وَ أَحْسِنُوا تِلَاوَتَهُ فَإِنَّهُ أَنْفَعُ الْقِصَصِ؛ قرآن پیاموزید که نیکوترین گفتار است، و آن را نیک بفهمید که بهار دل‌هاست، و به نور آن بهبودی بخوانید که شفای سینه‌هاست، و آن را نیکو تلاوت کنید که سودمندترین داستان‌هاست.

نیز آن فرزانه‌ی دُرَدانه، در خطبه‌ی ۱۷۶، قرآن را به: «اندرزگویی که ناراستی نمی‌کند»؛ «راهنمایی که گمراه نمی‌سازد»؛ «سخن‌گویی که دروغ نمی‌گوید»؛ «هم‌نشینی که به هم‌نشین خود، کاستی در کوردلی، و فروتنی در هدایت می‌بخشد»؛ و... یاد می‌کند:

وَ اعْلَمُوا أَنَّ هَذَا الْقُرْآنَ هُوَ النَّاصِحُ لَا يَغْشُ وَ الْهَادِي الَّذِي لَا يُضِلُّ وَ الْمُخَدِّثُ

الَّذِي لَا يَخْذِبُ وَ مَا جَالَسَ هَذَا الْقُرْآنَ أَخْذًا إِلَّا قَامَ عَنْهُ بِزِيَادَةٍ أَوْ نَقْصَانٍ: زِيَادَةً فِي هُدًى أَوْ نَقْصَانٍ مِنْ غَمٍّ... بدانید که این قرآن اندرزگویی است که خیانت نمی‌کند؛ راهنمایی است که گمراه نمی‌سازد، و سخن‌گویی است که دروغ نمی‌گوید. و هیچ کس با این قرآن نشست مگر این که از پیش آن با فزونی یا کاستی برخاست؛ فزونی در هدایت، و کاستی در کوردلی...

و اینک در این کتاب که برآمده از شور سرشار و تشنگی فراوان نویسنده‌ی پاکباز آقای مهدی تجلیل است. سفره‌ای رنگین از آموزه‌هایی انسان‌ساز گسترده شده که با استناد به آیات با هرات قرآن، همانا کردار و خوی پسندیده را برای نسل هوشمند پیش می‌کشد و در مسیر تکامل یاری‌شان می‌رساند تا مگر از وابستگی‌ها برهند و سوداهای ناپسند به سویی افکنند و در مسیر خداجویی، دامن دامن‌گوهر توفیق برای سعادت ابدی ببرگیرند.

«سیری در مفاهیم و آموزه‌های قرآن کریم». بهره‌مند از آیات قرآنی و تقریر کلیاتی از آن. با تحلیل، پژوهش و موشکافی نام‌ها و صفات قرآن، نیز مفاهیم و حقایق وحی، هم‌چنین تقسیم‌بندی شئون قرآن و همراه با روش‌های تربیتی و معرفی ردایل و فضایل اخلاقی و بسی موضوع‌های نوازنده‌ی روح و برآزنده‌ی حیات آسمانی، با محوریت تفاسیر مجمع‌البیان و المیزان. خواننده را در رهپویی تکامل روح و رهایی از سوداهای جاه‌طلبانه دست‌گیری می‌نماید. و این روش کتاب خداست که برای رهنمونی در بهترین طریق اقوم، پشتوانه‌ی خوش‌بختی مردمان است.

توفیق بهره‌گیری کامل برگ‌برگ این کتاب سودمند را از آفریدگار منان برای همه‌ی خوانندگان خواستارم.

جلیل تجلیل

تهران، آذر ۱۳۸۷

پیش سخن

«این است آیات قرآن و (آیات) کتابی
روشنگر، که مایه هدایت و بشارت
برای مؤمنان است.»^۱

ستایش بی‌کران به درگاه ایزد یکتا که به این بنده‌ی سراپا تقصیر توفیق
عنایت فرمود تا در زمینه‌ی شناسایی نکته‌هایی گوناگون از قرآن کریم
گامی هرچند کوتاه برداشته و قطره‌ای زلال از جاری قرآن بنوشد و مفاهیم
و مباحث قرآنی را با مراجعه به کتاب‌های تفسیر و علوم قرآنی و نیز
دیدگاه‌های مفسران قرآن از شیعه گرفته تا اهل سنت در ذیل هریک از
آیه‌های آن، زیر عنوان‌های «شواهد» یا «بیان» نقل کند و مورد تحلیل قرار
دهد؛ چراکه حضور در خلوت قرآن و کشف راز و رمزهای آن، کار هر
کس نیست و این امر در اختیار خواص درگاه الهی است که از سرچشمه‌ی
عصمت آب، نوشیده‌اند.

کتاب پیش رو از سه بخش به شرح زیر تدوین یافته است:
بخش نخست «قرآن‌شناسی» است که خود دربرگیرنده‌ی گفتار و در
موضوعات: «کلیاتی در مورد قرآن»، «نام‌ها و صفات قرآن»، «وَحی»،
«بخش‌بندی‌های قرآن»، و «علوم قرآنی» می‌باشد.

۱. سوره نمل، آیه ۲.

بخش دوم دربرگیرنده‌ی «آشنایی اجمالی با مفاهیم قرآنی و ترجمه‌ی آیات برگزیده» است و خود در چارچوب ۴ گفتار در موضوعات: «اصول عقاید»، «احکام»، «روابط اجتماعی»، و «اقتصاد اسلامی و معیشت» شرحی گذرا داده است.

بخش سوم «اخلاق و تربیت از دیدگاه قرآن» است. این بخش دارای ۳ گفتار درباره‌ی «تربیت از دیدگاه قرآن»، «روش‌های تربیتی در قرآن»، و «فضایل و رذایل اخلاقی از دیدگاه قرآن» می‌باشد.

در نگارش تمامی این بخش‌ها و گفتارها از معتبرترین کتاب‌های نوشته شده در زمینه‌ی مفاهیم قرآن، علوم قرآنی و تفاسیر قرآن بهره گرفته شده است.

یادآوری می‌شود که درون‌مایه‌ی این کتاب با محتوای دوره‌های آموزشی «فرهنگ و مفاهیم قرآنی» کارکنان دولت شامل: «مبانی و مبادی آشنایی با قرآن»، «آشنایی اجمالی با مفاهیم قرآنی و ترجمه‌ی آیات برگزیده»، هم‌چنین «تربیت قرآنی و راهکارهای آن»، همخوانی دارد: از این رو، این نوشتار به ویژه برای استفاده‌ی شرکت‌کنندگان در دوره‌های مذکور پیش‌نهاد می‌شود.

در پایان از همه‌ی دانشوران و همکاران گرامی درخواست می‌کنم که این نگارنده‌ی خوشه‌چین و خادم ناچیز بارگاه شکوهمند پیامبر گرامی را از راهنمایی‌ها، پیش‌نهادهای سازنده و خرمین دانش‌های خود بهره‌مند سازند.